

СТАНОВИЩЕ

от проф. дбн Емил Трайчев Стоянов

на трудовете на

гл. ас. д-р Светослав Риболов

кандидат за доцент по професионално направление 2.4. Религия и теология
(патрология – епохата на триадологическите дебати)

Настоящото становище е изготвено съобразно заповед на ректора на СУ „Св. Климент Охридски” (РД 38-121/12.03.2014 г.) и решение на Научния съвет на Богословския факултет, прот. № 8 от 20 февруари 2014 г.

I.

Представените научни трудове от С. Риболов за участие в конкурса имат различен характер. Те включват с оглед обема им:

1) Хабилитационен труд-монография, озаглавена: „Иисус Христос: аскет или Спасител (*Сотириологичният смисъл на Христовото човечество в първата фаза на арианските спорове /318-362/*)” (321 с.).

2) Сборник студии: „Традиция и контекст в богомислието на гръцките отци” (276 с.).

3) Монография със заглавие: „Възвръщане към мистичния опит на отците (Учението за нетварните божествени енергии в гръцкото богословие на XX век)” (112 с.).

4) Учебно пособие: подробна научна библиография на църковните отци и писатели от III век, отпечатано в: Цоневски, Ил. Патрология. Живот, съчинения и учение на църковните отци, учители и писатели. Том. 2, С., 2010.

5) Два броя статии: A New Look at the Condemnations of Origen and Theodore of Mopsuestia (ARCHIV FUER MITTELALTERLICHE PHILOSOPHIE UND KULTUR, 18, 2012, pp. 37-45) и Orthodox Theology (In: Runehov, A. L. C., Oviedo, L. Encyclopedia of Sciences and Religions, Springer Reference. Dordrecht/Heidelberg/New York/London, 2013, pp. 1579-1583).

1. По първия от посочените трудове може да се отбележи следното. Познаващият цялата сложност на проблематиката и противоречивостта в множеството хипотези няма да се учуди от тесния обхват на избраната тема. В този труд С. Риболов отчита колебанията в мисълта на основните представители на източната патристика от първата фаза на арианските спорове, от които зависи решаването на въпроса за сотириологичното

значение на Христовото човечество. Догматическата проблематика по природата си е сложна и затова авторът проявява старание да представя въпросите и съответните научни анализи ясно, а това разкрива възможност за използване на труда също от студенти и други интересуващи се, които не са тесни специалисти.

Положително е, че д-р Риболов е предприел успешни стъпки този негов труд да бъде отпечатан.

Анализите на текстовете довеждат непринудено и до успешното реализиране на поставените задачи. В това се заключава и същината на труда на д-р С. Риболов. Видно е, че той не търси сензацията, а цели точност, без абсолютизиране, което говори за научна зрялост. Възприемането на едно или друго мнение е критично, а не с оглед на по-голямата убедителност на застъпването от самия него. Това проличава и от отношението му към избора на данни.

Приносният характер на този труд се заключава в няколко негови положителни особености: 1) Интердисциплинарният подход на автора. Трудът дава сериозни основания за нов прочит на известни становища, като доказва несъстоятелността на твърде разпространени днес клишета. 2) Авторът умело разполага сложния комплекс от проблеми, които интересуват съвременните изследователи, в систематическото богословие, излага ценни становища на видни богослови, размисля върху характера на триадологическите дебати през 4 век с оглед връзката им с христологическите от края на 4 и 5 век. 3) За първи път в българската богословска книжнина подробно и всеобхватно са изследвани автори като Арий, св. Александър Александрийски, св. Евстатий Антиохийски и Маркел Анкирски.

Бих искал да отбележа и някои слабости в този труд, който по начало ценя високо. Най-напред това е слабото позоваване на съвременна немскоезична литература, която авторът познава и частично ползва. Друг слаб момент е, че се цитират и се коментират патристичните податки по въпроса, но в повечето случай текстовете не са преведени на български език, което би довело до затруднения при използването на труда от студенти и други интересуващи се, които не са тесни специалисти. Това би трябвало да залегне сред бъдещите планове на д-р Риболов.

2. Следващият представен по-обемен труд, „Традиция и контекст в богословието на гръцките отци”, е „изрядно изследване на първостепенно значими теми в православното богословие” (според мнението на единия от редакторите, проф. Карпиев). Всъщност, това е сборник, включващ „пет различни по обем, тематика и време на написване текстове” (с. xvi), разгледани в перспективата *традиция-контекст*. Трудът има много допирни точки с предишния (особено гл. трета и сл.).

3. Третият представен от д-р Риболов труд носи заглавието: „Възвръщане към мистичния опит на отците (Учението за нетварните божествени енергии в гръцкото богословие на XX век)”. Всъщност този труд е вдъхновен проект на автора, подкрепен от Gipson Fellowship и American Research Center in Sofia, и представен в „конспективен вид на ежегодния семинар по систематическо богословие и християнска философия във Велико Търново през месец ноември 2011 година под заглавие ‘Учението за нетварните енергии в съвременното гръцко богословие’” (с. 11).

Задачата, с която се е заел д-р Риболов, е много отговорна и крайно сериозна: да се систематизират и да се “преведат” на понятен език основни положения в православното богословие в Гърция. Контролно биха могли да се привлекат публикациите на професорите библеисти С. Агуридис (*The Orthodox Church and Contemporary Biblical Research*. - In: Dunn, J. D. G., Klein, H., Luz, Ul., Mihoc, V. (Hrsg.). *Auslegung der Bibel in orthodoxer und westlicher Perspektive* (WUNT, 130). Tuebingen, 2000, S. 139-154) и П. Василиадис (*Greek Theology in the Making Trends and Facts in the 80s-Vision for the 80s*. – *SVTQ*, Vol. 35, 1, 1991, pp. 33-52). Освен това конструктивно с оглед тематиката е да се обърне внимание и на студията на Panagopoulos, I. *Sache und Energie. Zur theologischen Grundlegung der biblischen Hermeneutik bei den griechischen Kirchenvaetern* (Lichtenberger, H. /Hg./ *Geschichte – Tradition – Reflexion. Festschrift fuer Martin Hengel zum 70. Geburtstag*. Bd. III: *Fruehes Christentum*. Tuebingen, 1996, S. 566-584), както и на публикациите на David Bradshaw (*Aristotle East and West: Metaphysics and the Division of Christendom*. Cambridge, 2004, и *The Divine Energies in the New Testament*. – *SVTS*, Vol. 50, 3, 2006, pp. 189-223) за съжаление непознати както на цитираните д-р Стоядинов, така и на д-р Танев (с изключение на тази в *SVTQ*, Vol. 50, 3).

4. Представена за рецензиране е подробна научна библиография на църковните отци и писатели от III век, отпечатана в: Цоневски, Ил. *Патрология. Живот, съчинения и учение на църковните отци, учители и писатели*. Том. 2, С., 2010. Необходимо е да се подчертае, че с тази библиография, отпечатани след защитата на докторската дисертация на кандидата за доцент, се постига окръгляване и обогатяване в изследванията, застъпени в докторската дисертация на С. Риболов, която получи висока оценка.

5. От другите две статии, представени за конкурса, първата е своеобразно продължение на тематиката на докторската дисертация на кандидата, а втората има обзорен характер на тема: „Що е православно богословие”. В тези по-малки по обем и значение трудове на д-р С. Риболов проличават също добро ориентиране в научната литература по съответната проблематика и желанието да бъдат третирани от него първостепенни и трудни въпроси в рамките на систематичното богословие. Макар в тях да

има някои празноти и да са допуснати неясноти, тези слабости не са на основата на принципни погрешни постановки или в методите на научните изследвания.

б. Успоредно с научно-изследователските си задачи в трудовете си д-р С. Риболов има предвид често преподавателските си задължения, поради което в тях се забелязва насоченост за подпомагане на учебния процес. Това отговаря на успешната му педагогическа работа в Богословския факултет. На д-р Риболов е възложено да чете лекции по Въведение в богословието и Патрология. За тях той е използвал и свои изследвания, включващи представената продукция.

II.

За получаване на образователно-научната степен „доктор” Светослав Риболов успешно защити дисертация на тема „Сотириологични предпоставки на христологичните възгледи на Теодор Мопсуестийски” (2010 г.). Списъкът с публикациите по дисертационния труд включва три съчинения, както е упоменал самият кандидат в набора с документи. За периода 1998-2014 г. д-р Риболов има 43 публикации.

Нямам съвместни публикации с кандидата.

З а к л ю ч е н и е

Представените трудове от д-р Светослав Риболов имат съществените белези на сполучливи научни изследвания. Особено хабилизационния му труд „Иисус Христос: аскет или Спасител (*Сотириологичният смисъл на Христовото човечество в първата фаза на арианските спорове /318-362/*)” съдържа сериозен научен принос. Поради това убедено предлагам на Научния съвет по теология на д-р Светослав Риболов да бъде дадено научното звание “доцент” съобразно обявения конкурс.

София, 30 май 2014 г.